mokslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1979 METAI

RUGSĖJO MĖN. 8 D. / SEPTEMBER 8, 1979

PART TWO — Nr. 210 (32)

Šiame numery:

Vysk. A. Deksnys: Duokite mums alyvos.

Prof. A. Liuima: Esame dvasinio persilaužimo išvakarėse.

LKMA suvažiavimo paskaitų bei kitų jo renginių skerspjūvis: V. Rimšelis, A. Rubšys, A. Maceina, F. Palubinskas; J. Meškauskas, T. Valiaus parodos atidarymas, literatūrinė vakaronė.

Jorge Carrera Andrade eilėraščiai.

Įspūdžiai iš T. Valiaus parodos.

Svečias iš Paryžiaus.

Kertinė Parašte

Duokite mums alyvos

Vysk. Antano Deksnio žodis LKMA suvažiavimo atidarymo mišiose, lietuvių jėzuitų koplyčioje, Chicagoje, rugpjūčio 31 d.

Ką tik skaitytoje evangelijoje girdėjome verkiantį prašymą: „Duokite mums alyvos, nes mūsų žibintai gęsta!“ (Mt, 25, 8).

Tą patį, dar labiau gąsdinantį šauksmą girdime ir šiandien, tik ne alegorijoje, bet tikrame gyvenime.

„Duokit mums alyvos!“ — šaukia šiandien ne paikos mergaitės, be išdidžios ir turtingos valstybės.

Tą patį kartoja politikai, mokslininkai — ekonomistai bei visi tos energijos vartotojai.

Pažangiosios valstybės ruošėsi sukurti besaikį gerbūvį, kurį žmonijai pažadėjo mokslininkų išradimai ir technika. Kas čia kaltas, kad jie apsiriko ir neapsižiūrėjo: staiga jų didingi planai nevyksta taip, kaip buvo laukta.

Ir pradėjo skustis ir kitus gąsdinti, kad jų žiburiai jau ima gesti, o dar daug nenueito kelio iki pažadėto žemiškojo rojaus vartų. Ar kaltas čia mokslas? Ar kalta pati pažanga, per greit sukūrusi dar nelauktą dalinį gerbūvį? O gal kalti tie, kurie pakankamai tos alyvos turi ir sako: „Mūsų turtas ir darbas irgi yra vertas savo užmokesčio“. Tikro atsakymo jieškokime toje parabolėje, kurioje Kristus yra atidengęs nematomą paslaptį.

Palyginime yra piešiamas žmogaus pasiruošimas ir jo troškimais nusėtas kelias į jo amžinąją paskirtį, kuri visiškai bus įvykdyta, kai šio gyvenimo durys jau bus užsklęstos. Vien troškimų ir noro tačiau negana. Žmogus visą laiką turi budėti ir turėti pakankamai tokios „alyvos“, kad iš jos kilusi šviesa, rodanti jam kelią ir naktį ir sutemoje, per anksti neužgestų.

Ko labiausiai stokojo vadinamos paikos ar neprotingos mergaitės, kad negalėjo pasiekti savo išsvajoto ir taip laukiamo tikslo? Joms stigo išminties. Išmintis yra karalienė žmogiškųjų sprendimų. Ji žmogui suteikia dovaną daryti teisingus sprendimus ne vien tą valandą, kai protas jos atsiklausia, išmintis pramato taip pat geras ar blogas pasekmes jo elgsenos ar jo darbų.

Kas gi yra toji išmintis? Knygose, enciklopedijose rasime daug ir įvairių jos aptarimų. Senajame Įstatyme Patarlių knygos autorius leido pačiai išminčiai save išreikšti žmonių kalba. Ji taip save apibūdina: “Aš, išmintis, protingai apsireiškiu suradusi paslapčių žinojimą. Manyje glūdi patarimas bei supratimas, — tame yra mano stiprybė“ (Pat 8,12,14).

Senasis Testamentas apreiškia taip pat ir išminties kilmę šiais žodžiais: „Aš esu įstatyta nuo amžių... Viešpats turėjo mane savo kelių pradžioje, pirma negu yra ką nors padaręs nuo pat pradžios” (Pat 8,23 a 22).

Dar aiškiau išmintis apibrėžiama Išminties knygoje, kur sakoma: „Išmintis yra amžinosios šviesos atspindys, Dievo veiklos veidrodis ir jo didybės paveikslas“ (Išm.7,26). Taigi, išmintis yra kažkas daugiau negu žmogaus intelektas ar protas.

Kartais intelektualiai žmogus iškyla į genijus. Bet kiek yra buvę ir yra genijų (mokslo ir meno srityje), kurie stokoja praktiškosios gyvenimo išminties.

Vatikano II Susirinkimas, stebėdamas ir kartu džiaugdamasis mūsų laikų didele mokslo pažanga, labai susirūpino vienašališku tiesos jieškojimo metodu. „Gaudium et spes“ pastoralinėje konstitucijoje tą vienašališkumą nusako taip: „Šiuolaikinė mokslo ir technikos pažanga savo metodų galia nepajėgianti pasiekti giliausiųjų daiktų priežasčių, gali linkti į tam tikrą fenožadama. Nelaidojama meilės, bet ugnis nekurstoma gęsta. Kol pas nenumirėm, kiti nepalaidos.

Turime savęs atsiklausti — ar mes, mokėję gyventi varge, mokame gyventi ir prabangoje? Yra dvasios galiūnų, kūrėjų ir tremtyje, tik ar nėra jie šaukiančių tyruose balsas?

Ar nėra Apvaizdos įspėjimas, kad dolerio vertė nukrito du trečdaliu. Medžiaginės vertybės nyksta. Lietuvoje kovoja už gyvąją dvasią, dabar atėjo mūsų eilė.

Į suvažiavimo darbo prezidiumą pakvietė kun. L. Zarembą, jėzuitų provinciolą, dr. J. Jerome ir dr. A. Liulevičienę.

Į Garbės prezidiumą pakviesti vysk. V. Brizgys, vysk. A. Deksnys, dr. S. Bačkis, prof. P. Rabikauskas, prof. A. Liuima, gen. kons. J. Daužvardienė, inž .A. Rudis, prel. J. Kučingis, Lojolos univ. prezidentas, R. Baumhard, prel. Vl. Tulaba, prel. A. Bačkis (ne visi buvo atvykę).

Raštu sveikino prof. S. Vardys.

Sveikino žodžiu vysk. V. Brizgys, inž. A. Rudis, Linkėjo sėkmės suvažiavimui.

LKMA SUVAŽIAVIMO DIENOS CHICAGOJE

Paskaitų ir kitokios programos skerspjūvis nuo rugpjūčio 31 d. iki rugsėjo 2 d.

JUOZAS PRUNSKIS

Kaip kitados iš įvairių Europos kraštų plaukė į Vilniaus universitetą profesoriai ir studentai, taip Darbo dienos savaitgalį į Chicagą sugužėjo mokslo mylėtojai į Lietuvių katalikų mokslo akademijos XI-jį suvažiavimą, skirtą paminėti Vilniaus universiteto 400 m. sukaktį.

Iškilmės prasidėjo šv. Mišiomis Jėzuitų koplyčioje. Jas aukojo iš Europos atskridęs **vysk. A. Deksnys** drauge su LKMA pirm. prof. A. Liuima, prel. V. Balčiūnu, kun. dr. V. Gidžiūnu, kun. St. Yla.

Duonos ir vyno aukas atnešė M. Rudienė ir prof. dr. K. Pabedinskas.

Pamoksle vysk. A. Deksnys priminė reikalą rūpintis, kad mums nepritrūktų veržlumo išmintyje, moksle, kaip evangelijos mergaitėms pritrūko alyvos. Išminties žibėjimas, kaip skelbia Išminties knyga, tebus neužgesinamas. Išmintis yra amžinosios Dievo išminties ir veiklos atspindys.

Šiais laikais yra pavojaus, kad žmogus, per daug pasitikėdamas šiuolaikiniais atradimais ir išradimais, ims manyti esąs sau pakankamas ir nejieškos aukštesnių idealų. Ateities pasaulio likimas bus labai nesaugus, jeigu būsimos kartos nebus išmintingesnės.

Po pamaldų prof. A. Liuima padėjo vainiką prie paminklo žuvusiems už Lietuvos laisvę. Visi sugiedojo Lietuvos himną.

ATIDAROMASIS STUDIJŲ POSĖDIS

Iškilmingą posėdį Jaunimo centro didžiojoje salėje, kur scena dail. Adolfo Valeškos rūpesčiu buvo papuošta Vilniaus universiteto vaizdu ir vysk. Protosevičiaus portretu, pradėjo LKMA Chicagos židinio pirm. **kun. V. Bagdanavičius.** Pabrėžė, kad Vilniaus universitetas, kaip didysis mūsų kultūros centras, reikalingas plačių studijų. Pakvietė LKMA pirm. **prof. A. Liuimą** oficialiai atidaryti suvažiavimą.

Pirmininkas prof. Liuima perdavė sveikinimus prof. J. Ereto, vieno pirmųjų LKMA narių. Pabrėžė Vilniaus universiteto svarbą mūsų dvasinės kultūros ugdymui. Dėkojo suvažiavimo rengėjams, mecenatams, paskaitininkams. Pakvietė atsistojimu pagerbti nuo pereito akademijos suvažiavimo mirusius narius: kun. dr. K. Matulaitį, kun. dr. F. Gurecką, dr. Pr. Manelį, dr. Vl. Juodeiką, prof. A. Senną, dr. Gr. Valančių, dr. P Mačiulį, kun. J. Zeliauską, dr. Radzivaną, prof. A. Varną, prel. M. Urboną.

Atkreipė dėmesį, kad gyvename naujos kultūrinės sąvartos laikotarpyje. Naujosios eros skirtingumas bus didesnis, negu buvo skirtumas tarp Viduramžių ir Naujųjų amžių.

Pacitavo tekstą iš už geležinės uždangos, kur jaučiamasi, kad lieka vieni, kur dūsaujama, jog laidoja juos dar nenumirusius, laidoja nihilizmo jūroje. Bet palaidoja tik tuos, kurie numirę. Tikėjimo nelaidoja, jei jo neišsi-

Chicagos lietuviškojo Jaunimo centro Didžiosios salės scenos dekoracija Lietuvių katalikų mokslo adakemijos vienuoliktojo suvažiavimo, skirto Vilniaus universiteto 400 metų sukakčiai, dienomis. Projektas dail. Adolfo Valeškos. Nuotr. V. Noreikos

VILNIAUS UNIVERSITETO TEOLOGIJA

Pirmasis paskaitininkas buvo **kun. dr. Viktoras Rimšelis,** tema „Teologija Vilniaus universitete“. Pažymėjo, kad viduramžiuose visi universitetai turėjo filosofijos ir teologijos padalinius. Kiti mokslai buvo pasiruošimas filosofijai ir teologijai.

Vilniaus universitetas įsteigtas irgi 1579 m. dėl teologijos. Tada, jei nebuvo teologijos, nebuvo ir universiteto.

Karaliaučiuje buvo sudarytas protestantų idėjų plėtimosi centras, kur buvo įtraukti Rapalionis, Mažvydas ir kiti gabūs lietuviai. Protestantizmas tiek išplito Lietuvoje, kad situacija susirūpino vysk. Protasevičius ir karalius.

Atremti protestantizmo plitimą buvo pakviesti **jėzuitai.** Jie skubėjo steigti mokyklas, o Vilniaus universitetas ėmė reikštis stipriu teologijos dėstymu, kur buvo griežtai laikomasi Bažnyčios suvažiavimų nuostatų, kurių tais laikais, kovojant su liuteronizmu, buvo gausu.

Teologinės studijos Vilniuje buvo pagal Ispanijos pavyzdį, kur buvo vertinamas humanizmas. Iš Ispanijos universiteto atėjo teologinis atgimimas, kur scholastinė kryptis jungėsi su pozityviais šaltiniais.

Pirmieji teologijos profesoriai Vilniuje buvo ispanai. Pirmais univ. metais Vilniuje buvo 4 teologijos profesoriai.

XVI šimt. Vilniaus teologijost fakultete dirbo 4 profesoriai ispanai, 2 anglai, 2 belgai, 1 portugalas, 1 čekas, 1 austras.

Krokuvos universitetas neturėjo pilno teologijos kurso. Tada tik viename Vilniaus universitete Lietuvos—Lenkijos valstybėje buvo pilnas Teologijos fakultetas.

Vilniuje teologija buvo gyvenimiška, čia rado atgarsio humanistinės kryptys. Įpareigojimas laikytis šv. Tomo nereiškė draudimo domėtis kitomis kryptimis.

Mokymo būdas Vilniaus universitete taipgi perimtas iš ispanų. Buvo naudojamas diktavimo metodas, nes profesorius geriau paruošia paskaitas, o studentai gali prašyti paaiškinti neaiškius dalykus. Diktavimo būdą Vilniaus universitetas naudojo iki XVIII šimt. vidurio.

Anais laikais teologija buvo dėstoma pagal Tridento susirinkimo metodus. To laikėsi ir Vilniaus universitetas. Buvo poleminės (dabar apologetinės) teologijos katedra, kurios uždavinys apginkluoti studentus gintis nuo protestantų priekaištų. Kai kurie kitataučiai profesoriai Vilniuje išmoko lietuvių ir lenkų kalbas, dalyvavo disputuose.

Lenkijoje ir Lietuvoje XVI šimt. buvo daug aktualių, kontroversinių klausimų. Pvz. komunijos priėmimo būdas, Kristaus buvimas Eucharistijoje, šventųjų statulos, kunigų celibatas, Kris-

(Nukelta į 2 psl.)

Gausi Lietuvių katalikų mokslo suvažiavimo auditorija Jaunimo centro Didžiojoje salėje, Chicagoj. Priekyje iš kairės į dešinę sėdi: prel. A. Bačkis, istorikas dr. J. Jakštas, istorikas kun. dr. V. Gidžiūnas, dr. J. Meškauskas, Lietuvos atstovas Washingtone dr. St. Bačkis, kun. dr. V. Rimšelis, "Tėviškės Žiburių" redaktorius kun. dr. Pr. Gaida, prel. K. Dabrovolskis, vysk. V. Brizgys, LKMA Chicagos židinio pirm. kun. V. Bagdanavičius, dail. Adolfas Valeška. Už jų toliau matyti kun. prof. A. Rabikauskas, SJ, prof. J. Pikūnas ir kt. Nuotr. V. Noreikos

(Nukelta į 2 psl.).

Lietuvių katalikų mokslo akademijos dienos Chicagoje

(Atkelta iš 1 psl.).

taus Dievystė ir kt. Tie klausimai buvo nagrinėjami poleminės teologijos paskaitose, studentai buvo ruošiami disputams.

Universitetas sukėlė labai gilų teologinį sąjūdį. Buvo ruošiami plataus masto disputai tarp studentų ir profesorių. Disputuose dalyvaudavo aukštieji valdžios pareigūnai, aukščiausio Lietuvos tribunolo nariai. Buvo disputų, kurie tęsėsi 6 valandas. Tokioje nuotaikoje išaugo plati poleminė literatūra.

Visi kontroversiniai klausimai iš teologijos fakulteto išeidavo į visuomenę disputais ir poleminiais raštais.

Jėzuitų provinciolas kreipėsi į Romą, prašydamas atsiųsti geriausią hebrajų kalbos žinovą, kitų teologinių mokslų pirmaujančius specialistus.

Vilniaus universiteto teologiniam fakultetui priskiriama didelė reikšmė. Šis fakultetas daug lėmė, kad Lietuva pasiliko katalikiška. Jėzuitai važinėjo po visą Lietuvą ir vedė misijas. Vilniaus Univ. teol. fakultetas labai vertinamas ne vien savo mokslo lygiu, bet ir teologinių knygų kūrimu, būdamas šioj srity tarp pirmaujančių Lietuvos - Lenkijos valstybėje.

ARCHEOLOGIJA IR ŠVENTRAŠTIS

Popietinėje penktadienio sesijoje kun. prof. Antanas Rubšys skaitė paskaitą tema „Archeologija ir šventraščio aiškinimas". Su aukštomis prelegento kvalifikacijomis ir su archeologijos svarba šventraščio pažinimui supažindino teologinių ir filosofinių mokslų sekcijos pirmininkas kun. dr. V. Rimšelis.

Prelegentas prof. Rubšys savo paskaitą praturtino vaizdingomis skaidrėmis iš Šv. Žemės. Ekrano vaizde buvo matyti archeologų darbo pobūdis. Darbas sunkus — dulkėse ir saulėje. Iškasenos perduodamos istorijos, keramikos ir kitiems specialistams, kurie įvertina radinių reikšmę.

Kapai, anot prelegento, yra puikiausios žmonijos knygos praeičiai pažinti. Iškastoji žemė sijojama, plaunama, kad niekas nepaspruktų iš po mokslininko akių. Radinius išdžiovinus, daroma atranka, sudužusių indų sujungimas. Visi radiniai tiriami su dideliu dėmesiu. Puodų stilius padeda nustatyti laiką, jų gaminimo vietą. Keramika su vaizdais padeda susekti kūrybinį laipsnį ir laikotarpį. Titnagas taip pat brangus archeologinis dalykas.

Prof. Rubšys pabrėžė, kad archeologinės iškasenos stipriai patvirtina Šv. Rašto tikrumą ir padeda ryškiau įžvelgti į anų laikų gyvenimo būdą.

Po paskaitos dalyviai turėjo progos paklausti, liečiant ne vien tik archeologiją, bet ir kitas Šv. Rašto temas. Prof. Rubšys sumaniai atsakė į keliamus klausimus.

LKMA pirmininkas kun. prof. A. Liuima, SJ, kalba, atidarydamas vienuoliktąjį Akademijos suvažiavimą Chicagoje, rugpjūčio 31 d. Nuotr. V. Noreika

Kun. dr. Viktoras Rimšelis skaito paskaitą LKMA vienuoliktojo suvažiavimo atidaromajame plenumo posėdyje, Chicagoje, rugpjūčio 31 d. Nuotr. V. Noreikos

KRIKŠČIONYBĖ IR TAUTA

Patogioje, vėsinamoje kavinėje suvažiavimo dalyviai su dėmesiu iš juostelės išklausė prof. dr. Antano Maceinos paskaitą. Jis apgailestavo, kad jėzuitų išsugdytas universitetas dabar tapo ateizmo židiniu.

Profesorius nagrinėjo — kas yra krikščionybė tautai ir kas tauta krikščionybei. Šalkauskio aptarimas: Krikščionybė sudaro turinį, o tauta — formą, lyti. Bet tas aptarimas yra daugiau statiškas. Krikščionybė skiriasi nuo kitų religijų, ne tik savo tiesomis, moralės reikalavimais bei liturgija, bet ir pobūdžiu. Kitose religijose tikėjimas yra slinkimas Dievop.

Visose jose žmogus jieško Dievo, ir juo labiau prie Dievo jos artėja, tuo daugiau jos tolsta nuo žmogaus. Pas jas — rasti Dievą, tai prarasti žmogų. Krikščionybėje Dievas jieško žmogaus. Dievas krikščionybėje ne tik buvoja prie žmogaus, bet ir tampa žmogumi. Vienintelė krikščionybė skelbia Dievo tapimą žmogumi.

Dievas randa žmogų ir jį nuramina — pagal krikščionybę. Po Kristaus pats Dievas yra nuženges į mūsų būvį. Krikščionybėje jieškomas žmogus, kaip prarasta avis.

Krikščionybė turi įsikūnyti žmonijos istorijoje, kaip Kristus įsikūnijo žmoguje. Įsikūnijęs Dievas yra savo laiko, savo tautos, savo kultūros žmogus. Tai Dievo įsiveržimas į žmonijos istoriją. Ir krikščionybė tampa įsiveržimu į istoriją, bet sutampant su kuria tauta, su kuriuo laiku. Jieškodama žmogaus, krikščionybė žmogų randa jau paženklintą tam tikros tautos ženklu. Religinė visuotinybė tampa tautine apraiška.

Ilgą laiką buvo manyta, kad krikščionybės visuotinumas bus išlaikytas lotynų kalba. Net ir misijose buvo nusistatyta skleisti krikščionybę vakarietišku būdu. Vatikano II suvažiavimas nepaneigė krikščionybės lotyniškumo, bet leido reikštis ir tautinėms lytims. Ir juo labiau krikščionybė kalba tautiškai, tuo labiau ji rodosi apreikšta. Tautybė gali įeiti į religiją tik per tautinę apraišką.

Konstantinui krikščionybę padarius globojamąja religija, pagonybė nuėjo į pogrindį, kaip tai buvo su krikščionybe pirmais trimis šimtmečiais. Ėmė krikščionybę priimti nebe pavieniai žmonės, o ištisos tautos. Bet čia daug kur lėmė nebe krikščionybės turinys o faktas, kad valdovas ją priėmė. Įeinant į Bažnyčią visai tautai, įeina ir senoji religija. Tautos krikštas įjungia tautą su senąja sankloda. Įvyksta tautos įsijungimas į krikščionybę sava forma. Vilniaus katedros didysis altorius buvo pastatytas ten, kur buvo senosios religijos aukuras. Tauta priima naująjį Dievą, bet savitai. Tautos krikštas keičia ne tik religiją, bet ir tautą. Krikščionybė ateina svetimos kultūros lytimi. Krikščioniškų tautų apsupta Lietuva nebegalėjo išlikti pagoniška. Mes priėmėme krikštą iš lenkų, tuo tapome įjungti į Vakarų kultūrą. Kur tik eina nauja religija, eina ir nauja kultūra. Krikščionybė pajėgė įsitvirtinti tik ten, kur atsineštas kultūros lobis buvo svaresnis už tenykštį. Ypatingo laipsnio pasiekiama, kai tautos siekiai susilieja su religiniais siekiais; atsiranda pasinešimas į mesianizmą. Religinis džiaugsmas čia gali pereiti į tautinį triumfą, bet kuris gali tik atstumti.

Religija yra tikslas savyje, aukščiausia vertybė. Siekimas ją palenkti tautinei tarnybai, misijai yra pragmatizmas, lygiai pavojingas kaip mesianizmas.

Tauta ir religija — du simboliai, kuriuos reikia kelti, bet nepurvinti.

Po paskaitos vysk. V. Brizgys siūlė įvairiuose lietuvių daugiau gyvenamuose centruose pravesti religines diskusijas.

EKONOMINIAI KLAUSIMAI VILNIAUS UNIVERSITETE

Prof. dr. Feliksas Palubinskas išsamiai aptarė ekonominius mokslus senajame Vilniaus universitete. Universitetas pirmiausia buvo skirtas filosofijai ir teologijai, bet jame nė pradžioje nebuvo pamiršti praktiškieji mokslai, plačiau suprantant filosofiją, etiką, į kurią buvo įjungiami ir socialiniai, net ir ekonominiai klausimai, kurie tačiau buvo daugiau paliečiami prabėgomis.

To laikotarpio jėzuitų pažiūros į ekonomiją ryškėja, stebint jų pažiūras į spaustuvę. Jiems susidarė problema — kaip galima knygas pardavinėti, kai prekyba yra nešvarokas dalykas. Todėl iš pradžių knygos buvo daugeliu atvejų leidžiamos mecenatų pagalba. Anais laikais knygos kaina buvo maždaug pusės jaučio kainos.

Kitas ekonominis klausimas — knygos nuosavybės — copy right. Pirmoji privilegija, išleista 1619 m., draudė knygas perspausdinti. Sulaužius — piniginė bauda. Bet čia jau yra ir investavimo vertinimas.

1569 m. buvo išleista pirmoji ekonomijos pobūdžio Smigleckio knyga, kurioje neigiamai buvo žiūrima į palūkanas, bet ji pateisino monopolį, kuris naudingas valstybei — žmonėms.

Antrame XVIII a. ketvirty išsiskyrė matematika, geografija. Atsirado bažnytinė teisė, teisių fakultetas, kuris turėjo svarbios reikšmės visuomeninių mokslų vystymuisi.

Panaikinus jėzuitų ordiną 1773 m., perėmus Edukacinei komisijai, universitetas ėmė ruošti platesnius specialistus. Atsirado politinės teisės, ekonominių teorijų dėstymo veikalai, pvz. Strojnovskio, kuris pasisakė už baudžiauninkų laisvę, visuotinį švietimą. Knyga susilaukė 5 laidų. 1803 m. reforma atnešė politinės ekonomikos katedrą, kas buvo Strojnovskio nuopelnas. Bet šioje srityje Vilnius nebuvo pirmas. J. Znoska tapo pirmuoju politinės ekonomikos profesoriumi Vilniuje.

Su 1803 m. reforma prasidėjo diferenciacija, įvedant ūkio ekonomijos klausimus, fiziką. Ekonominės mintys buvo gvildenamos nuo pat įsteigimo ir ėjo per

(Nukelta į 3 pusl.)

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.).

menalizmą ar agnosticizmą, ypač kai tų disciplinų metodas be pagrindo laikomas visos tiesos aukščiausia taisykle.

Esama pavojaus, kad žmogus, per daug pasitikėdamas šiuolaikiniais atradimais ir išradimais, ims manyti esąs sau pakankamas ir nejieškos aukštesnių dalykų" (Gaudium et spes str. 57 Liet. vert. p. 168).

Kas yra tie aukštesni dalykai, kurių mokslininkai neprivalo aplenkti? Tas pats Vatikano susirinkimas pirmoj vietoj iškelia pačią išmintį ir sako: „Išmintis džiaugsmingai traukia dvasią pažinti tiesą ir gėrį, ir išmintimi praturtintas žmogus per matomuosius dalykus pasiekia nematomybių pažinimą".

Susirinkimo Tėvai atkreipia mūsų dėmesį į išminties reikalingumą, ne tik sprendžiant žmogaus amžinąją paskirtį, bet ir kuriant pasaulyje moraliai žmoniškesnį gyvenimą. Ir dėl to toje pačioje konstitucijoje nuogąstauja, pastebėdami, kad „Ateities pasaulio likimas bus labai nesaugus, jeigu būsimos kartos nebus išmintingesnės" (Gaudium et spes, str. 15).

Kur turėtume išminties ieškoti? Išminties knygos autorius nurodė savo kelią, kuriuo jis ėjo jos jieškodamas. „Aš meldžiaus„ — jis sako, „ir todėl man buvo suteikta išmanymas, aš šaukiaus, ir Išminties dvasia nužengė ant manęs" (Išm.7,7).

Mylimieji LK Mokslo Akademijos suvažiavimo ir šių pamaldų dalyviai, kaip krikščioniškieji humanistai, mes turime visuose savo sprendimuose, kaip privačiam, taip viešam gyvenime, klausyti išminties patarimo. Šiandien tad kreipiamės į Viešpatį — pilnutinį visos išminties šaltinį, kad įpiltų į mūsų proto indelius pakankamai dieviškos alyvos, o toji dvasinė alyva kūrentų mus ir apšviestų mūsų mintis ir protus tokia išmintimi, kuri įgalintų mus kurti prasmingesnį žemiškąjį gyvenimą ir vėliau atidarytų mums duris į džiaugsmingąją amžinybę.

Noriu baigti Išminties knygos autoriaus žodžiais: „Aš pamėgau ją (t.y. išmintį) labiau, negu sveikatą ir grožį ir nutariau ją laikyti šviesa, nes jos žibėjimas neužgesomas" (Išm.7,10).

Dvasinio persilaužimo išvakarėse

Lietuvių katalikų mokslo akademijos pirmininko kun. prof. Antano Liuimos, S. J. žodis, atidarant Akademijos vienuoliktąjį suvažiavimą Chicagoje š. m. rugpjūčio mėn. 31 d.

Nuoširdžiai sveikinu visus šio vienuoliktojo Akademijos suvažiavimo dalyvius, susirinkusius paminėti Vilniaus universiteto 400 metų sukaktį. Kartu noriu perduoti sveikinimus ir prof. dr. Juozo Ereto, vieno iš pirmųjų Akademijos narių.

Vilniaus universiteto reikšmė lietuvių tautai yra milžiniška, nors dar mažai teištirta. Vien tik religiniu požiūriu teisingai kun. Vyt. Bagdanavičius sako: "Vargu kuri tauta gali didžiuotis savo tikėjimo mokytojais turėjusi ne vieną kitą pamokslininką, bet ir universitetą". Pasinaudojant prof. dr. Antano Maceinos pirmųjų amžių katechumenato ir vėlesnio vadinamo 'tautos krikšto' priešpastatymu, galima sakyti, kad Vilniaus akademija - universitetas, jėzuitų vadovaujamas, sudarė geras sąlygas visai tautai per du šimtmečiu vaisingai atlikti minimą katechumenatą. Dėl to tikėjimas tiek įsišaknijo mūsų tautoje, kad ji ne tik per praėjusius priespaudos laikus, bet ir dabar taip gyvastingai ir ryžtingai kovoja už idealą.

Nuoširdžiai dėkoju šio suvažiavimo rengėjams. Dėkoju taip pat visiems paskaitininkams. Dėkoju autoriams ir mecenatams. Kukli Akademijos leidinių parodėlė, paskubomis surinkta, (apie 300 eksponatų) aiškiai liudija pasiaukojimą, susiklausymą, dosnumą.

Šia proga būtina prisiminti ir mūsų mirusiuosius po paskutinio Akademijos suvažiavimo. Chronologiškai pagal mirimo datą:

Kun. dr. Kazimieras Matulaitis, marijonas,
Kun. dr. Feliksas Gureckas,
Kun. dr. Pranas Manelis,
Prof. dr. Vladas Juodeika,
Prof. dr. Alfredas Sennas,
Dr. Grigas Valančius,
Dr. Petras Mačiulis,
Kun. dr. Juozas Zeliauskas, salezietis,
Dr. Bronius Radzivanas,
Dailininkas Adomas Varnas ir Mecenatas
Prel. dr. Mykolas Urbonas.

Tuo pat laikotarpiu į jų vietą stojo 19 naujų ryžtingų narių tęsti pradėtąjį darbą.

Jau kelintas iš eilės Akademijos suvažiavimas vyksta pasaulinės krizės ženkle. Stovime dvasinio persilaužimo išvakarėse. Aiškiai matome, kad kažkas nesugrąžinamai eina prie galo, ko jokios pastangos nebesulaikys, ir kažkas gimsta naujo, ko dar negalima pakankamai užčiuopti. Tačiau visi sutinka, kad persilaužimas vyksta. Ir tai visose gyvenimo srityse. Atrodo, kad skirtumas tarp besibaigiančio ir ateinančio laikotarpio bus daug didesnis ir gilesnis, negu tarp viduramžių ir renesanso.

Nors dar negalima aptarti ateinančio laikotarpio, tačiau yra ženklų, kurie leidžia daugiau ar mažiau pramatyti dabartinės evoliucijos linkmę — kryptį. Ją galima pavadinti kova už žmogaus kilnumą bei garbingumą ir teisingumo įvykdymą. Išsiilgimas šių vertybių yra visuotinis. Tačiau kelias gali būti labai ilgas ir aršios kovos. Apokalipsės žodžiais betariant — kovos tarp slibino ir moteriškės, kovos tarp materializmo ir dvasinių vertybių.

Į šios žūtbūtinės kovos areną jau ir mes, nesiklausiant mūsų noro ar nenoro, esame įstumti. Išbėgti iš kovos arenos nebėra galimybės. Belieka tik pasirinkti materializmą ar dvasines vertybes.

Aš nenoriu pamokslauti, net ir nemoku, bet man įkyriai stovi prieš akis šv. Pauliaus apaštalo žodžiai: "Aš moku gyventi neturte, nepritekliuje ir skurde. Bet aš moku ir apsčiai turėti ir gyventi pertekliuje".

Mūsų tauta visada mokėjo ir dabar tebemoka gyventi varge ir priespaudoje. Tik prisiminkime mūsų knygnešius, Kražių skerdynes, nepriklausomybės kovotojus, sukilėlius. Kalantą, Sadūnaitę, Žmogaups teisių gynėjas ir paskutinius žodžius bei reikalavimus okupantui, pareikštus jėzuito Karolio Garucko laidotuvių proga. Kokia dvasios stiprybė, kokie dvasios milžinai.

Štai keletas eilučių iš Lietuvos:

Pardavė mus seniai vieni.
Pagrobė nachališkai kiti.
Ir bėga bėga nuo mūsų treti.
Bėga bijodami prarasti, bėga
jieškodami surasti.
Bėga manydami iš prarajos
išsikasti.
Ir liekame kasdien labiau
vieni.
Ir liksime galbūt ir visiškai
vieni . . .

Reikės ištvert vieniems:
Ištversime,
Jei būsim su t i e s a, mumyse
švytinčia.

Nesisekė dar nė vienam tironui
Paslėpti tiesą, apkeisti gėrį,
su blogiu.
Ir viltį numarinti, supančiot
laisvę.
Ir — n e p a s i s e k s.

Laidoja mus dar nemirusius.
Laidoja tikėjimą, meilę ir visas žmonių viltis —
Vos vos rūsenančias,
Užmigt ramiai nakčia neduodančias.
Ir laidoja Bažnyčią
Nihilizmo jūroje ir kasdienybės klanuose.
Nenusiminkim! Palaidoja tik tuos, kurie numiršta.
Tikėjimo nelaidoja — išsižada jo patys.
Vilties nelaidoja — visko pertekusiems jos aplamai nėra!
Nelaidoja ir meilės — nekūrenama ugnis pati užgęsta.
Aureolės nenuplėšia niekam — ją nusiima patys. Savo rankom.
Kai pasidaro svetimais, kada kitiems dievams nueinama tarnaut.
Kol patys nenumirėm — kiti nelaidos!
Gyvajai srovei užtvarų,
Gyviems duobės n ė r a!
Supratome galų gale:
Ne išorė — turtas, drabužis, vieta ar titulas žmogų papuošia.
O tiktai vidus — tiktai didi, gyva dvasia.
Ne tik supratome. Patyrėm savo kailiu.
Jie kovą jau laimėjo.
Dabar mūsų eilė!

Aš nedrįstu kalbėti toliau. Gal net ir netinka šiai iškilmingai dienai. Geriau patys pasiklauskime savęs, ar mes, mokėję gyventi varge (pokario stovyklose), dar mokame gyventi ir gerbūvyje, pertekliuje, laisvėje? Ar tebesame dvasios milžinai? Ar turime mūsų tautos didžiųjų kovotojų dvasios? Ar tebesame tikrai savo tautos sūnūs? Ar gal jau be dvasios ir gyvybės nulaužtos ir materializme sudžiūvusios šakelės?

Aišku, negalima apibendrinti. Yra dvasios galiūnų ir tremtyje, yra kūrėjų, vadų. Tik ar nėra jų kūryba ir kitų veikla tyruose šaukiančio balsas? Kas sudaro jų darbui sąlygas? Kas padeda jų kūrinius išleisti? Kas leidinius skaito?

Ir ar nėra *vien* pinigo gerbėjams Apvaizdos įspėjimas, kai dolerio nepajudinamas stabas jau praradęs du trečdaliu savo vertės. Nelinkime niekam likti tik su popierių gniužulu saujoje. Tačiau būtina yra pagalvoti, jog tik dvasinės vertybės išlieka, nes jos yra amžinos.

Lietuvoje, kaip jie patys sako, žmonės visa tai ne tik suprato, bet tuo ir gyvena. Jų kova jau laimėta. Dabar ateina mūsų eilė. Tad ryžtingai ir viltingai į darbą!

Šventoji Dvasia, Tiesos, Meilės ir Kūrybos bei Susiklausymo Dvasia, tevadovauja šiam suvažiavimui, telemia nutarimus ir tesuteikia darbams ir pastangoms šimteriopus vaisius. Gausi Dievo palaima telydi visus Akademijos darbus ir užsimojimus.

LKMA suvažiavimo darbų pertraukose atsikvepiama vėsioje Jaunimo centro kavinėje. Iš kairės į dešinę: kun. Ig. Urbonas, vysk. V. Brizgys, inž. A. Rudis, Marija Rudienė ir kun. Stasys Yla. Nuotr. V. Noreikos

Žėruojanti ugnis juodose anglyse

Įspūdžiai iš Telesforo Valiaus parodos

Jau beveik sunku rasti Amerikos žemyne ryškesnį lietuvį dailininką, kuris nebūtų turėjęs savo darbų parodos Chicagoje. Visus geruosius, net ir geresniuosius, individualiose jų parodose čia jau matėme, išskyrus gal tik Telesforą Valių.

Kodėl taip atsitiko? Nelengva pasakyti. Gal iš dalies ir dėl to, kad Telesforas Valius nebuvo iš tų žmonių, kurie sava iniciatyva ir savais pečiais stumtųsi į priekį pro kitus ir jieškote jieškotų savęs rodymo. Paroda greičiausiai jam buvo antraeilis dalykas. Pirmaeilis dalykas buvo pati kūryba. O kūryboje Valius sau buvo labai reiklus, todėl ir neskubus rodytis. Ne paroda, o pati kūryba turbūt buvo jam visa ko esmė. Bet vis dėlto čikagiečiai neatpalaiduojami nuo savotiškos pavėlavimo kaltės, kad tokio mūsų grafiko, kaip Telesforo Valiaus, šiandien Chicagoje regime pirmakartinę parodą, kada pats dailininkas gyvu savo žodžiu iškilmėje jau negali į mus prabilti. Džiaugiamės bent tuo, kad apžvalginė jo paroda, akcentuojant jos reikšmę, pabrėžtinai įjungta į Lietuvių katalikų mokslo akademijos dienas Chicagoje, kad Lietuvių dailės institutas, vadovaujamas dail. Adolfo Valeškos ir talkinamas p. Aldonos Valienės bei artimų kitų dailininko bičiulių, pateikė mums žiūrovą užburiančią parodą.

Parodos įspūdžiuose susiklostė mintis, kad iš visų mūsų grafiką atnaujinusių arba tiksliau ją moderniai pradėjusių bene toliausiai ir įvairiausiai yra nuėjęs Telesforas Valius. Jis nesustojo savo pirmapradžiam atradime su tais "Tragedijos Baltijos pajūry" medžio raižiniais. Metams bėgant, ne tik medis buvo jo paveikslų lopšys, bet ir varis, ir akmuo, ir linoleumas, ir pastelė, ir spalvoti piešiniai. Nepasiliko Valius tegu ir labai klasikiniame savo juoda - balta eksperesionizme. Jieškojo naujų kelių, naujų kompozicijų ir spalvinių sprendimų. Tačiau naujus žingsnius žengė labai susikaupęs, labai atsidėjęs. Telesforas Valius niekur nebėgo pakniobstomis, bet žengė stipriu, apgalvotu, mintimi ir jausmais pasvertu žingsniu.

Kai kurios temos, jį tiesiog kankinte kankino, netilpdamos vieno paveikslo sprendime. Todėl Valius labiausiai tokias temas išsakė dviem didžiuliais paveikslų ciklais: "Paskutinis rytas" ir "Samogitia". Abudu tiesiog epopėjiniai užmanymai.

Kas gi yra ta Samogitia? Tai dailininko talento duoklė savo gimtinei. Tai peizažo, figūrų, spalvų, linijų ir dėmių monumentinės nuolaužos, vienur susiformavę į archeologinių lobių pavidalus, kitur į liaudies skulptūrų užuominas, į naktinių paslapčių ir saule nužertų abstraktų kompozicijas. Visa tai lydosi istorija ir dabartim žėruojančiame Žemaitijos žaizdre į labai intensyvų ir labai savo gelme tikrą ir savo forma labai autentišką dailininko išsisakymą.

"Paskutinis rytas" — atsisveikinimo tema. Į šį ciklą Valius sudėjo atsisveikinimo sąvokos labai platų ir gilų turinį. Pirmiausia tai konkreti žmogaus bėglio — tremtinio atsisveikinimo akimirka su savo gimtuoju kraštu, su savo tėviške. Tačiau dailininkui tas atsisveikinimas taip įstrigo širdin, kad jis negali temos atsikratyti. Dailininkas smelkiasi jon nuo realybės iki abstrakto, nuo konkrečiai pergyventos akimirkos iki žemiškosios egzistencijos apibendrinimo, iki transcendencinio "sudie". Ir kai šiandien jau pats Valius yra savo mirtimi

Telesforas Valius (1914—1977) Autoportretas (tipografija)

ištaręs šį nebeatšaukiamą "sudie", "Paskutiniojo ryto" ciklas dar stipriau mus pagauna su visomis savo prasmingomis potekstėmis.

Ir šie du parodą dominuojantieji ciklai, ir visi kiti pavieniai dailininko darbuose įkūnyti užmanymai liudija, kad naujas M. K. Čiurlionio galerijos sezonas Chicagoje pradėtas reto kūrybingumo paroda. Jos spalvinė visuma tikrai yra žėruojanti ugnis grafikos prigimties juodose anglyse. Tai Telesforo Valiaus žaizdras, kuris mūsų kultūrinio gyvenimo kalvėje pasilieka jau niekada neužgesinamas. *k. brd.*

Dailininko asmeniniai išgyvenimai tiesos ir grožio bejieškat

Kun. V. Bagdonavičiaus žodis, atidarant T. Valiaus parodą M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre Chicagoje rugpiūčio 31 d.

Gali kai kam kilti klausimas, ką bendro turi Lietuvių katalikų mokslo akademija su dailininku Telesforu Valium?

Atsakant į klausimą, tektų iškelti du dailininko Valiaus bruožus, kurie šią jo parodą daro esančią savo vietoje vienuoliktajame LKMA suvažiavime. Tie du bruožai yra: religinio jausmo gilumas jo grafikoje ir teisingumo sąmonė jo gyvenime ir žodžiuose.

Valiaus religinio jausmo gilumą reprezentuoja ši jo darbų paroda. Katalikiškas gyvenimas šiandieninėje Amerikoje yra būdingas tam tikra prasme persivalgymo nuotaika. Per daug čia viskas yra prisotinta, viskas suformuluota ir išbaigta iki smulkmenų, nekreipiant dėmesio į tai, kokie rūpesčiai tikinčiajam žmogui šiandien kyla. Dailininkas Valius tuo tarpu yra būdingas giliais asmeniniais išgyvenimais, keliančiais net audras ir siekiančiais iki krikščionybės paslapčių.

Antrąją Valiaus asmenybės pusę liudija šios parodos organizatorius dailininkas Adolfas Valeška, kalbėdamas apie Valių, kaip žmogų, kuris buvo tiesos žodžio sakytojas, nepaisant esamų situacijų. Ir kaip tik šis bruožas daro dailininką Valių ne tik tinkamu Katalikų mokslo akademijos dvasiniu dalyviu, bet jis gali būti net laikomas kaip ir Akademijos veiklos įkvėpėju. Akademijai jis turi priminti, kad ji yra tiesos tarnyboje visokiose gyvenimo aplinkybėse.

Telesforas Valius (1914—1977) Badas (medžio raižinys)

Jorge Carrera Andrade

DULKĖ, LAIKO LAVONAS

Smulkioji dulke, esi žemės dvasia.
Visur esanti, besvorė, jodama ore,
praleki jūrinius bei žeminius tolius
su savo nutrintų veidų ir šmėklų kroviniu.

O, subtilioji butų viešnia,
uždaros spintos tave pažįsta.
Nesuskaitomas grobi ir laiko lavone,
tavo liekanos sugriūva kaip šuo.

Visuotine šykštuole, skylėse ir rūsiuose
nepaliaujamai krauni savo lengvą, bevertį auksą.
Esi bergždžia formų bei pėdsakų rinkėja,
imi lapų pirštų atspaudas.

Baldus, netikusias duris ir skersgatvius,
pianus, tuščias skrybėles ir indus
tavo šešėlis ar mirtina vilnis
pridengia gelsva pergalės vėliava.

Tu įsikūrei ant žemės kaip valdovė
su savo išblaškytos imperijos balšvais legionais.
O graužike, tavo begaliniai dantys
ryja spalvas, daiktų puikybę.

Netgi ir šviesa įsivelka į tylą
per tavo pilką apdangą, veidrodžių drapiruotoja.
Mirusių daiktų galutinoji paveldėtoja,
tu viską saugai savo keliaujančiam karste.

GYVYBINĖ ALCHEMIJA

Manyje gyvena senis, kuris ruošia mano mirtį.
Jam pūstelėjus, metai pavirsta pelenais,
vaisiai išsklaido savo cukrų,
ir šalna aplanko mano organinį labirintą.

Tas svečias slapukas panaudoja
vėją, adatas ir blankias substancijas.
Kartais miegant girdisi, kaip švelnus skystis
pilasi į savo indą.

Tavo geltona alchemija išmaudė mano odą.
Suvaldė mano rankos įkarštį.
Vietoje savojo, veidrodyje matau
jojo raukšlėtą veidą.

Jis skverbiasi į pačią gelmę,
kur viduriai virpa, kaip pavargęs žvėris,
ir tarp žalių substancijų ir ledinių retortų,
ruošdamas mano mirtį, leidžia metams slinkti.

VAKARO LAIDA

Vakaras išleidžia savo pirmąją kregždžių laidą,
skelbdamas naują laiko politiką,
šviesos varpų stoką,
laivus iš dangaus statyklos išvykstančius plaukioti,
saulėleidžio tamsybių sandėlį,
vėjo maištus ir pakrikimus,
paukščių gyvenamos vietos pakeitimą,
žvaigždžių nušvitimo valandą.

Daiktų staigią mirtį,
nakties potvynyje paskendusius
dangaus šviesulių silpnus pagalbos šauksmus
iš begalybių ir tolių kalėjimo,
nepaliaujamus miego kariuomenių žygius
prieš šmėklų sukilimą
ir aušros įsaku šviesos durtuvų ašmenimis
naujos tvarkos įdiegimą pasaulyje.

AUKŠČIAUSIA KASYKLA

Pagaliau diena atranda
aukso kasyklas danguje.
nėra skaistesnio Eldorado
už šią aukščiausią karaliją.
Geležies ir stiklo raiteliai
nuo stogų į mane žiūri,

Telesforas Valius (1914—1977) Pajūryje (tipografija)

sargai lobių,
kurie yra ugnies ola.

Dangau, veltui kasdieną
man primeni savo paslaptį:
nepasiekiamą Eldoradą,
debesų ir svajonių kasyklą.

PAVASARIS IR Co

Migdolmedis nusiperka rūbą
pirmajai komunijai. Žvirbliai
prieduriuose skelbia savo žalią prekę.
Pavasaris jau pardavė
visus savo baltus drabužius, sausio kaukes,
ir šiandien tesirūpina po visus pašalius
išsklaidyti propagandos pūčius.

Stiklinės nendrės. Išlieti kvapčių buteliukai.
Ištiesti gėlių kilimai mokyklos vaikams.
Krepšeliai. Dvišakiai stiebai
vyšnių. Kūdros anties
per plačios pirštinės. Garnys: skrendąs skėtis!

Vėjo rašomoji mašinėlė lapuose,
kvapus inventorius.
Ateikite pažiūrėti nakties langą:
deimantinis kryžius, raudoni žiburėliai
ir brangakmenių rožinis.

Kovas įžiebė šviesas žalėje,
ir senoji nenaudingoji eglė užsidėjo žalius akinius.
Už kelių mėnesių pavasaris patvarkys
paruošti indus konservuotų vaisių,
vynuogių — saldaus krištolo burbuliukų
ir aukso lapų suvynioti liūdesiui.

Vertė P. Gaučys

Jorge Carrera Andrade (1903—1978) — Ekvadoro poetas. Buvo diplomatas ir gyveno V. Europoje ir Tolimuose Rytuose. J. C. A. žavėjosi pasaulio grožiu ir jį išsakė nuostabiom aprašomom metaforom. Jis tvirtino, kad daiktai palieka vizualinę žymę, ir todėl akis yra "stebuklingas atviras langas į tikrovę". Galima sakyti, kad jis visad vizuališkai interpretuoja pasaulį, išsakydamas gyvenimo pereinamumą ir žmogaus vienišumą pasaulyje. Kai kuriuose savo kūriniuose jis gali būti lyginamas su T. S. Eliotu, Hoelderlinu ar Saint John Persu.

P. G.

LKMA suvažiavimo dienos

(Atkelta iš 3 psl.)

scholastinę merkantilinę, fiziokratinę, kameralistinę į kapitalistinę kryptį.

Lietuvoje vidurinioji klasė buvo maža, nes miestuose nebuvo iš ko gyventi. Prekyba ilgą laiką buvo smerkiama, kas turėjo stabdančios įtakos ir pramonei.

MEDICINA SENOJOJ LIETUVOJ

Prof. dr. Juozas Meškauskas savo paskaitos temą pakeitė, kreipdamas dėmesį į laiko medicinos stovį Lietuvoje.

Medicinos menas vystėsi su žmonių kultūra. Nuo kaimiško gydymo žolelėmis ėjo prie cechų, užsiimančių gydymu: barzdaskučių, kirpėjų. Jie pradėjo organizuotis XV šimtmety. Jau 1509 pažangesnių, gydymu užsiimančių, masterių (taip jie vadinosi) susirinkimas Vilniuje sudarė statutą, iš kurio matyt, kad tas cechas reikalavo rašto, kur žmogus mokės gydymo, ar gerai elgėsi. Buvo reikalaujama mokėti paaštrinti skustuvą, mokėti kraują nuleisti, gaminti tepalus ir pudrą lūžusiems kaulams gydyti. Jis turi metus dirbti pagalbininku pas masterį.

Dail. Telesforo Valiaus parodoje, M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, LKMA suvažiavimo metu. Nuotr. V. Noreikos

Stojantysis į cechą turi įnešti 5 kapas gražių (arklys tada kainavo dvi kapas gražių).

Jeigu masteris neįstengia išgydyti, turi pasišaukti kitą. Jei nesišauktų ir ligonis mirtų, reikėtų sumokėti „vaško akmenį".

(Nukelta į 4 psl.)

Lietuvių katalikų mokslo akademijos dienos Chicagoje

(Atkelta iš 3 psl.)

Masteriai neturi teisės turėti ryšių su pirtininkais (jų konkurentais).

Pirtys Lietuvoj buvo svarbios. Tai pirmieji gydymo kabinetai, pirmos ambulatorijos. Masteriai turėjo laikyti egzaminus, ir paskutiniu laikotarpiu egzaminų komisijoj turėjo dalyvauti ir gydytojas.

Kai kurie masteriai buvo išsilavinę. Net yra jų rašytų knygų. Egzaminuos buvo klausimai: kas yra chirurgas, kiek yra kaklo slankstelių, kas yra nervai, kaip nervai veikia, kokios žaizdos mirtingos?

Kirpėjams - chirurgams priklausoma sritis — išorinė. Atsirado gydytojų po šio cecho susiorganizavimo. Pradžioj buvo užsieniečiai. Jie baigę mediciną universitete, bet jie nesivertė chirurgija.

Pradžioj dvarininkai kviesdavosi gydytojus iš užsienio. Buvo gydytojų prie vyskupijos kapitulos. Gydytojas Petkūnas net buvo kanauninkas, tapęs vyskupu.

Pirmasis iš Lietuvos kilęs gydytojas — Skorina. Jis buvo įsteigęs spaustuvę Prahoje. Atvykęs į Vilnių, įsteigė spaustuvę ir išspausdino Šv. Raštą. Grįžęs į Prahą, tapo karaliaus gydytoju. Tai buvo XVI šimt. pradžioj.

Įsteigus Vilniaus universitetą, pradžioj nebuvo medicinos fakulteto. 1641 m. jėzuitai gavo leidimą įsteigti medicinos fakultetą, bet visą šimtmetį neįsteigė. Tik Edukacinė komisija įvedė mediciną. Dėstytoju pakviestas prancūzas Regnier. Lietuvos iždininkas Tyzenhauzas ryžosi steigti medicinos mokyklą. Pakvietė prancūzą mediką. Atidarė Gardino medicinos mokyklą 1776 m., į mokyklą ėmė imti ir valstiečių vaikus. Turėjo 4 gydytojus - dėstytojus, ir ši mokykla vystėsi gyviau negu medicinos studijos Vilniaus universitete. Gardino medicinos mokykloj buvo mokslas nemokamas ir studentų pragyvenimas nemokamas.

Vilniaus universitete medicinos fakultetas pilnumoj pradėjo veikti 1781 m., bet, deja, po sukilimo buvo uždarytas. Įdomu, kad Vilniaus universitete evoliucijos mintis kilo dar prieš Darviną. 1842 m. medicinos fakultetas visai uždarytas profesoriai ir studentai bei turtas išdalintas Rusijos universitetams.

Per 34 m. Vilniaus universitetas išleido 1500 gydytojų. Rusijos teritorijoje kas 5—6 gydytojas buvo baigęs Vilniaus medicinos fakultetą. Vilniuje jau buvo bonifratrų įsteigta psichiatrinė ligoninė.

DAIL. TELESFORO VALIAUS PARODA

M. K. Čiurlionio galerijoje penktadienio (VIII.31) vakare buvo atidaryta pomirtinė, apžvalginė dail. Telesforo Valiaus paroda.

Ją atidarant, kun. Jonas Borevičius pabrėžė, kad lietuvio mokslo genijus yra stiprus, reiškiasi laisvėje ir priespaudoje. Malonu atidaryti dail. Valiaus kūrinių parodą, kurią globoja Lietuvių dailės institutas, o jam vadovauja dail. Adolfas Valeška.

Dail. A. Valeška priminė, kad tai pirmoji dail. Valiaus paroda Chicagoje. Jis svarbus tuo, kad buvo vienas iš grafikos pirmūnų. Parodoje jo trijų periodų grafika: Vokietijos periodo — juoda balta. Tai ribotas ruošimasis. Pradėjęs su spalva, galėjo pilniau atsiskleisti. Apskritai žemaičiai daugiau linkę į spalvą. Aukštaičiai — į formą. Valiaus grafika palinkusi į dramatinę, mistinę krypti.

Valius, atvykęs šiapus Atlanto, nesustojo. Prabilo naujai. Parodė naujus polėkius. Jo kūryba palenkta ritminių linijų fantastinei kompozicijai. Jo kūrybinė impresija bazuojasi vidiniu jausmu. Jis nesidomėjo naujomis moderniomis formomis. Jo kūryba liejosi iš vidinio pasaulio. Kartu jis pasiliko žemaitis, jo ekspresija artima žemaičių liaudies menui.

Kun. V. Bagdanavičius pabrėžė kad du Valiaus kūrybos bruožai daro jį tinkamu šiame suvažiavime, tai jo religinė mintis ir jis pats, kaip tiesos žodžio sakytojas.

Religinis gyvenimas JAV-se yra ryškus persisotinimu. Valius gilus, iki krikščionybės paslapčių. Visa tai ir jo tiesos žodžio pamėgimas daro dailininką tinkamu šio LKMA suvažiavimo dalyviu.

Dail. Valeška dėkojo p. Valienei, A. Remienei, A. Marčiulioniu, Br. Murinui, St. Juodvalkiui, padėjusiems šią parodą suruošti.

Parodoje buvo galima gėrėtis ne vien įrėmintais meniškais kūriniais, bet ir dail. Valiaus iliustruotomis knygomis.

VILNIETIŠKOS KŪRYBOS VAKARONĖ

Pirmosios suvažiavimo dienos užbaiga buvo giliai meniška. Po a.a. dail. Valiaus parodos atidarymo, vyko vilnietiškos kūrybos vakaronė.

Ją pradėjo poetas Kazys Bradūnas. Vakaronė bus pasiklausymas Vilniaus universiteto profesorių ir studentų literatūrinės kūrybos. Skaitymus atliko studentai A. Pemkus, V. Musonytė.

Čia buvo ištraukos iš Daukšos Postilės, iš K. Širvydo Punktų sakymų, J. Chondzinskio sveikinimas karaliui Vladislovui Vazai, kun. K. Slovočinskio giesmė apie smagias vestuves Galilėjos Kanoje. Senoji mūsų liaudies daina apie Vilnių buvo perteikta iš juostelės, įdainavus Elenutei ir Jurgiui Bradūnams. Ši daina yra labai mėgiama dainuoti šiandieninių Vilniaus Universiteto studentų.

Poetė Julija Švabaitė, mokslus ėjusi Vilniaus universitete, paskaitė savo sukurtą Vilniaus temomis poeziją: kalbėjo apie architekto viziją, įkūnytą Šv. Onos bažnyčioje. Eilėraščiuose apie Vilniaus universitetą kalbėjo apie akmenio rūbais apvilktą įstaigą, apie studentus, kurie per marą, badą ir ugnį ėjo sveikinti karaliaus. Tavo kiemo grindinį bučiavo Mickevičius. Varpininkai elgetos, skambinkite varpais — ištrėmime nebepamatysiu savo miesto.

Prieš kiekvieną skaitymą vakaronės vadovas poetas Bradūnas vis įjungė taiklų įvadą, skaitomo dalyko apibūdinimą. Jis pats paskaitė ir trumpą A. Jurkaus novelę „Žvaigždė“, kalbančią apie naujos žvaigždės ieškojimą Vilniaus observatorijoje. Novelės vaizdumas ir humoras bei socialinė mintis kūrinį darė itin patrauklų, pabrėžiantį jog „ašara brangesnė už žvaigždę“.

Maloniai nuskambėjo kunigaikščio M. Radvilos sukurtas Polonezas, grojamos Vilniaus styginio ansamblio (iš plokštelės).

Vilniaus kūrybos skerspjūvyje prieita prie S. Stanevičiaus žemaitiškosios odės ir J. Degutytės eilėraščių. Jautriai skambėjo pogrindinis šiandieninių Vilniaus studentų eilėraštis apie savąjį Vilniaus universitetą.

Putino „Sukilėlių“ romane, vienoj iš finalinių scenų aprašytas kun. Išoros sušaudymas. Graudu buvo klausytis šio sukilėlio mirties aprašo.

Ypač buvo vaizdūs K. Bradūno eilėraščiai, skelbią, kad mes atsinešam širdį kiekvienai Vilniaus universiteto grindinio plytai, kai Vilniaus varpai skamba milijonuos širdžių.

Vakaronė buvo įvairi, neužtęsta, jaukioj, Vilniaus grafika papuoštoj vėsinamoj kavinėj, K. Bradūnui sumaniai vadovaujant.

Kun. V. Bagdanavičius vakaronės pabaigoje padėkojo K. Bradūnui už vakaronės suorganizavimą ir sklandų jos pravedimą.

(Bus daugiau)

Nauji leidiniai

● **Liudas Dovydėnas, VASAROS VIDUDIENIS,** Novelės. Išleido Algimanto Mackaus Knygų leidimo fondas 1979 m. Chicagoje. Aplanke — Jono Dovydėno nuotrauka. Tiražas 800 egz. Spaudė M. Morkūno spaustuvė Chicagoje. Kongreso bibliotekos katalogo numeris — 79-52429. Knyga kietais viršeliais, 344 psl., kaina — 8 dol., gaunama ir „Drauge“.

Mes vis įpratę su džiaugsmu ir išskėstomis rankomis sutikti jaunų rašytojų debiutines knygas. Ypač išeivijos sąlygose. O iš tikrųjų reikėtų nemažiau džiaugtis ir „senojo vilko“ — rašytojo, jau įsigijusio reikšmingą statusą, nauja knyga. Smagu imti į rankas knygą, jau beveik įsitikinus, kad ji tave nepavils, kad ji nebus dar „žalia“. O jeigu ir pasitaikytų dar pakankamai neapkepta, tai irgi būtų tik nelaukta staigmena, savotiškai intriguojanti, kaip ir kiekvienas nepramatytas nuotykis.

VASAROS VIDUDIENIS
Liudas Dovydėnas

Liudas Dovydėnas mūsų literatūroje jau nuo „Brolių Domeikų“ laikų, nuo anos nepriklausomos Lietuvos valstybinės literatūros premijos, yra rašytojas, turintis raštijoje savąją vietą ir platų savo skaitytojų būrį. Tik neskubus su savo naujomis knygomis. Todėl ir laukimas kartais labai prailgsta. Bet štai dabar gana talpi novelių knyga „Vasaros vididienis“.

Rinkinyje suklota keliolika trumpesnių ir ilgesnių šio žanro pavyzdžių. Vaizduojamieji žmonės, jų aplinka ir gyvenimo dienų bei valandų slinktis labai plataus diapozono: nuo kone devyniolikto amžiaus rekrūtinių laikų tėvynėje iki šių dienų sovietinės tikrovės ir čionykštės išeivijos. Didžioji Dovydėno stiprybė — kalba, pasakojimas. O jo sodrios, liaudinės šnekos negali atsiklausyti. Tai giluminis brangakmenis čionykštės, kasdieninės mūsų kalbos seklumose. Intriga čia gali būti,gali jos ir nebūti (paprastai yra), bet labiausiai įsimena keliais brūkšniais —keliais žodžiais nutapyti neišblunkantys žmonių portretai, tokie nostalgiškai savi, tikri savo realumu, tik apgaubti rašytojo talento dvasine šiluma, todėl ir savo kasdienybėje beveik nekasdieniški.

● **CHRONICLE OF THE CATHOLIC CHURCH IN LITHUANIA, No. 27, No. 28, No. 29, No. 30, No. 31, No. 32.** Documenting the Struggle for Human Rights in Soviet - Occupied Lithuania Today.

Tai vėl šeši Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos numeriai, išversti anglų kalbon in atspausdinti atskiromis šešiomis knygutėmis. Kiekviena jų turi vertėjo ir redaktoriaus kun. Kazimiero Pugevičiaus parašytą atitinkamą įvadą. Po to eina jau pažodinis kiekvieno Kronikos numerio tekstas. Gale dar pridedamas tekste suminėtų pavardžių ir vietovių indeksas. Kiekvieno numerio žymesnių įvykių vietovės dar parodomos ir viršelių ketvirtame puslapyje nubrėžtame Lietuvos žemėlapyje. Numerius 28, 30, 31, 32 anglų kalbon išvertė Vita Matusaitis, o numerius 27, 29 — vien tik kun. K. Pugevičiaus.

Šie parankūs LKB Kronikos atskiri numeriai anglų kalba išleidžiami Lietuvių R. K. Kunigų Vienybės ir Lietuvių katalikų religinės šalpos organizacijų dėka. Norintieji leidinius gauti ir jų leidimui paaukoti piniginę, nuo mokesčių nurašomą auką, gali rašyti ir čekį siųsti šiuo adresu: Lithuanian Catholic Religious Aid, Inc., 351 Highland Blvd., Brooklyn, N. Y. 11207.

● **LITANIJA.** Rankraščio teisėmis spaudė "Mūsų Lietuva" 1979 m. Sao Paulo, Brazilijoj. Tai 72 psl. sonetų rinkinys. Rinkinio struktūrinis planas yra Marijos litanija. Kiekvienam litanijos kreipimuisi į Mariją skirtas vienas sonetas. Visi sonetai yra sukurti šiandieninėje Lietuvoje. Rinkinio trumpame įvade kun. Pr. Gavėnas, SDB, be kita ko, rašo: "Kas šių eilių autorius? — Sonetai yra gauti iš Lietuvos. Juos pasiuntęs asmuo sako: "Vieni galvoja, kad jie parašyti Putino. Man Lietuvoj juos duodami sakė, kad tai Nijolės (Sadūnaitės)". Kaip iš tikrųjų yra, turbūt neįmanoma šiandien tiksliai išsiaiškinti. Viena aišku, kad sonetų autorius vis dėlto yra gero lygio literatūrinės kultūros žmogus, talentas, jaučiąs poetinio žodžio ir sonetinės formos magiką. Štai pirmas atverstasis pavyzdys:

BALČIAUSIS BOKŠTE

Kaip temstant vakarui keleivio akys
Pavargę ieško bokštų tolimų
Ir miesto žiburius iš tolo seka —
Jam primena jie židinį namų;
Taip į Tave, Balčiausias laimės Bokšte,
Mes išsiilgę tiesiame rankas;
Neleisk šios žemės dulkėse užtrokšti,
Pastiprink mūsų pajėgas menkas.

Ateis naktis, ir mūsų dienos baigsis...
Ir švies tik Tavo spindinti šviesa.
Kas grįžtančius vaikus priimti teiksis? —
Tavy, o Motina, viltis visa.

O melsk už mus ir savo grožiu švieski —
Į dangišką Jeruzalę mus kvieski.

● MOTERIS, 1979 m. kovo — balandžio mėn., Nr. 2. Lietuvių moterų žurnalas. Išeina kas du mėnesiai. Redaguoja N. Kulpavičienė. Leidžia Kanados Lietuvių katalikių moterų draugija. Administruoja B. Pabedinskienė. Redakcijos ir administracijos adresas: 1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8, Canada. Metinė prenumerata — 7 dol.

Šviesiojom mūsų moterim atstovaujantis žurnalas. Įvairus labiau kultūrinėm temom, dailės darbų ir kitokiom nuotraukom. Pastarasis numeris yra vienas iš geriausiųjų per keliolika metų. Bendruoju kultūriniu požiūriu žurnalas yra įdomus visiems, ne vien tik moterims. Tačiau žurnalas nėra ir suvyriškėjęs. Visi apžvalginiai skyriai jau bus labiau prie širdies vien moterims: Moterys pasaulyje, Organizacinė veikla ,Sveikata, Madų ir grožio pasaulis, Šeimininkių kampelis.

Dailininkas Pranas Gailius, kurio paroda M. K. Čiurlionio galerijoje, Jaunimo centre, Chicagoje, atidaroma rug sėjo 14 d., o paroda Los Angeles mieste, Kalifornijoj, — rugsėjo 23 d. Pats dailininkas nuolatos gyvena Paryžiuje, Prancūzijoj.

Pranas Gailius atvyksta iš Paryžiaus į Chicagą ir Los Angeles

Poetas nebūtinai turi griebtis žodžio. Poeziją galima rašyti ir garsu, ir spalva, ir linija, ir judesiu. Vienas iš tokių poetų atvežė savo kraitį iš Paryžiaus ir į Ameriką: jo paroda Chicagoje, M.K. Čiurlionio galerijoje atidaroma rugsėjo 14 d. 7 val. 30 min. vak. (rengia Santara — Šviesa), o Los Angeles mieste, Wilshiro - Ebell teatro elegantiškame Meno salone paroda atidaroma rugsėjo 23 d. Kada nuo sienų į mus žvelgs jo nuotaikingos, spontaniškos akvarelės ir spalvota grafika, pravartu šiek tiek žinoti ir apie patį dailininką, juo labiau, kad savo parodų proga jis pats čia atskrenda iš Prancūzijos.

Pranas Gailius, kuris savo darbus pasirašinėja paprastai tik *Pranu* ir tuo vardu yra žinomas Europos dailės pasaulyje, gimė Mažeikiuose 1928 metais. Atsidūręs išeivijoje vos 15 metų amžiaus, vėliau bando, kaip Balfo stipendininkas, Strasbourge studijuoti architektūrą, bet grynoji dailės trauka per stipri, ir jis atsideda tik jai. Patekęs meno mokyklon, — sako pats Pranas su jam būdingu poetiškumu, — tuoj supratau, kad būdamas dailininku galėsiu išreikšti ir Ventą, ir javų linkstančias galvas, ir miško vargonus, ir tą baltą jūrą, ir tuos kreivus kryžius...

Kelias nebuvo rožėmis klotas, nes "nepraktiškas svajotojas" greit netenka paramos ir globėjų.

Garsiojo Fernand Leger akademija, École National des Beaux Arts suteikia techniską žinojimą, lavina skonį, bet savo darbuose, kaip jis pats sako, jis vienu ar kitu būdu grįžta į tėvynės vasaras, į nepamirštamas Ventos pakrantes, į savo krašto liaudies melodijas. Iš to ir jo darbų savotiškai šiltas liaudiškumas, kada žiūrovui praeina pirmas apgaulingas abstrakto įspūdis ir ima dainuoti jo plastiškas, poetiškas braižas.

Šalia savo spalvotų grafikų ir akvarelių, Pranas laiko savo kūrybinį veidą nebaigtu, nesusipažinus su jo iliustruotomis Oskaro V. Milašiaus Dainų knygomis, iš kurių jis pasirinko 5 dainas 16-kos lapų graviūroms, taipgi iš O. V. Milašiaus Elementų serijos "Jūra", "Saulė" ir "La Suite Lithuanienne". Čia Pranas subtilus ir elegantiškas. Tos graviūros yra neatskiriama Prano asmenybės dalis, jeigu liaudišku veidu nelaikyti, kaip tai dažnai įvyksta, tik dekoratyviška liaudies dirbinių stilizavimą.

Su džiaugsmingu lūkesčiu pasitinkame Praną Gailių Chicagoje ir Los Angeles, kur jo paroda jungiama su komp. Bruno Markaičio kūrinių įspūdingu koncertu. Tuo pat laiku parodoje su savo skulptūromis prisistato los-

Pranas Gailius Spalvota grafika

Pranas Gailius Spalvota grafika

angeliškė Grudzinskaitė - Kentienė, čia žinoma savo kilimais. Parodą po koncerto atidarys architektas Rimas Mulokas. Savo įvadą baigsiu "Margutyje" tilpusia tokia charakteringa ištrauka iš Prano ir Algimanto Mackaus pokalbio:

"Paimu debesį, akmenį ar vandenį. Palaikau jį rankose. Noriu žaisti su juo. Padarau iš jo moterį, ar medį, ar laivą. Paskui nukertu galvą. Arba nukertu medį. Arba suskaldau laivą. Vietoj galvos, ar medžio, ar laivo uždedu spalvą. Formos dar nėra. Tuomet duodu kelias linijas ir matau, kad yra miškas, ir žinau, kad miško nebėra, kad yra tik medžiai. Ir tuomet verki, labai ilgai verki. Ašaros viską nuplauna. Pasirašai apačioje ir parduodi. Kas nors pasikabina ant sienos. Žiūri, tarytum į žmogų, ir nieko nemato."

Bandysime žiūrėti, stengsimės matyti.

Rūta Kleva Vidžiūnienė

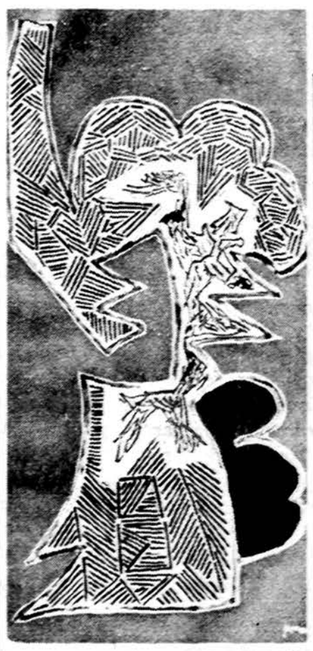

Pranas Gailius Spalvota grafika
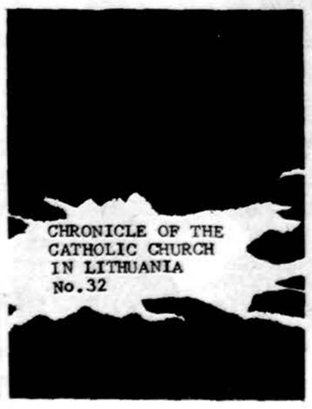
Lietuvių katalikų mokslo akademijos dienos Chicagoje: klausomasi paskaitų atskirose sekcijose. Nuotr. V. Noreikos